

Verkeersrecht

VR 2001/120

HOGE RAAD (13 april 2001)

Remmen voor een eend. Bewijslastverdeling bij achteropbotsing

Ook bij een achteropbotsing dient de voorligger overeenkomstig de hoofdregel van het bewijsrecht feiten te bewijzen die volgens hem tot aansprakelijkheid van de achteroprijder leiden. De enkele omstandigheid dat de achteroprijder zijn auto niet tijdig tot stilstand kon brengen kan in de gegeven omstandigheden geen ontoereikende motivering opleveren voor een uitzondering op deze hoofdregel.

3. Beoordeling van het middel

3.1. Het gaat in cassatie om het volgende. Op 7 januari 1994 heeft een aanrijding plaatsgevonden op de provinciale weg tussen Bergambacht en Gouda, waarbij de door de verzekerde van Stad Rotterdam, (betrokkene A), bestuurde auto op de achterzijde van de door Maat bestuurde auto is gebotst.

Deze kop/staartbotsing heeft plaatsgevonden nadat Maat had geremd, omdat hij een eend van de weghelpt voor het tegemoetkomend verkeer naar zijn weghelpt zag lopen.

Maat heeft ter zake van de door hem als gevolg van deze botsing geleden en nog te lijden schade een vordering ingesteld tegen Stad Rotterdam. **De rechtbank heeft deze vordering afgewezen.**

In hoger beroep heeft het hof overwogen dat vaststaat dat betrokkene A zijn auto niet tijdig tot stilstand heeft gebracht en dat een redelijke bewijslastverdeling meebrengt dat Stad Rotterdam de door haar gestelde toedracht van het gebeurde bewijst.

Daartegen keert zich het middel.

3.2. Het middel neemt terecht tot uitgangspunt dat ingevolge de hoofdregel van art. 177 Rv de bewijslast van de feiten die volgens Maat leiden tot aansprakelijkheid van Stad Rotterdam voor de door hem geleden schade, op Maat rust. Uit de bestreden overweging van het hof blijkt niet of het hof ook van deze hoofdregel is uitgegaan. Mocht het hof hebben geoordeeld dat deze hoofdregel in het onderhavige geval niet tot uitgangspunt moet worden genomen, dan is het hof van een onjuiste rechtsopvatting uitgegaan. Indien het hof wel van deze hoofdregel is uitgegaan doch van oordeel is geweest dat in dit geval een uitzondering op deze hoofdregel moet worden aanvaard, dan heeft het zijn beslissing niet naar de eis der wet met redenen omkleed.

De enkele omstandigheid dat betrokkene A zijn auto niet tijdig tot stilstand heeft weten te brengen, kan in de gegeven omstandigheden immers geen toereikende motivering van het oordeel van het hof opleveren.

Mocht het hof aan het feit dat betrokkene A met zijn auto tegen de achterzijde van de auto van Maat is gebotst, de conclusie hebben verbonden dat de door Maat gestelde toedracht van het ongeval voorshands vaststaat, dan is dit oordeel, zonder nadere redengeving, die evenwel ontbreekt, onbegrijpelijk.

Uit het voorgaande volgt dat het middel, dat een aantal hierop gerichte klachten bevat, slaagt (enz.; volgt vernietiging en verwijzing naar het Gerechtshof te Amsterdam met kostenveroordeling; *red. VR*)

[Conclusie A-G Spier

3. Bespreking van het cassatiemiddel

3.1. Het cassatiemiddel kant zich tegen de laatste twee volzinnen van de onder 2.9 geciteerde r.o.

3.2. In de eerste plaats moet onder ogen worden gezien of in r.o. 5 "uitdrukkelijk en zonder voorbehoud" een beslissing over de bewijslastverdeling is gegeven.

3.3. **Uit de overweging kan worden afgeleid dat Stad Rotterdam de schade van Maat dient te vergoeden indien zij niet bewijst dat Maat plotseling en abrupt remde.** Dan moet, in 's hofs visie, immers worden aangenomen dat betrokkene A onvoldoende afstand ten opzichte van Maat heeft gehouden. Dat brengt mee dat Stad Rotterdam in haar cassatieberoep ontvankelijk is.

3.4. Het middel is gebaseerd op 6 verschillende lezingen van 's hofs arrest. *Onderdeel 1* vertolkt de opvatting dat het hof de hoofdregel van art. 177 Rv heeft miskend. Op Maat rust het bewijs van zijn stelling dat betrokkene A onrechtmatig heeft gehandeld.

3.5.1. De *onderdelen 2 en 3* gaan ervan uit dat het hof een hoofdregel zou hebben toegepast inhoudend dat de bewijslast bij kop/staartbotsingen rust op degene die achterop zijn voorligger botst; zij bestrijden die regel.

3.5.2. *Onderdeel 4* dringt aan dat 's hofs oordeel evenzeer onjuist is ingeval het is toegesneden op de omstandigheden van dit geval. Immers, aldus het onderdeel, is van schending van art. 19 RVV geen sprake. Ware dat anders, dan zou dat "nog niet zonder meer" tot de conclusie leiden dat de bewijslast ten deze op Stad Rotterdam rust.

3.6. ***Onderdeel 5* borduurt in feite voort op onderdeel 4, gebaseerd als het is op de veronderstelling dat het hof op basis van de redelijkheid en billijkheid de bewijslast op Stad Rotterdam heeft gelegd. Aangevoerd wordt dat het enkele feit dat betrokkene A niet tijdig tot stilstand is gekomen daarvoor onvoldoende is.**

3.7. *Onderdeel 6* dicht het hof toe een vermoeden van schuld te hebben geput uit het niet tijdig tot stilstand komen. Het valt dat oordeel aan omdat Maats toedrachtomschrijving niet voorshands aannemelijker zou zijn dan die van Stad Rotterdam.

3.8.1. De geëerde steller van het middel kan worden toegegeven dat 's hofs gedachtegang niet uitmunt door helderheid. Het gebezigde woordje "redelijke" doet m.i. uitkomen dat het hof niet een hoofdregel heeft toegepast maar dat het een op het onderhavige geval toegespitste bewijsregel heeft geformuleerd; ook mr Tanja-van den Broek acht die lezing het meest aannemelijk (s.t. onder 3.5). Het hof heeft daarbij kennelijk aansluiting gezocht bij de door Stad Rotterdam zelf - zij het met een andere conclusie - naar ik begriep gepropageerde benadering (m.v.a. onder 28). Deze benadering vindt steun in de doctrine en de rechtspraak.

3.8.2. Opmerking verdient intussen dat er een duidelijke tendens is de bewijslast op de achterligger te leggen; ook mrs Grabandt en Van Holten wijzen daarop (s.t. onder 12 e.v.). De daarbij gevolgde redenering komt op het volgende neer: men dient voldoende afstand te houden. Ontstaat een aanrijding waarop een achterligger aanbots tegen zijn voorligger, dan kan daaruit een vermoeden worden geput dat te weinig afstand is bewaard. Nochtans mag de achterligger bewijzen dat de voorligger plotseling, onverwacht en zonder noodzaak stopte. Kennelijk ligt ook deze gedachtegang aan 's hofs arrest ten grondslag.

3.8.3. In dit verband zij aangestipt dat de Overeenkomst vereenvoudigde schaderegeling er in art. IX eveneens van uitgaat dat de WA(M)-verzekeraar van de achterligger de schade aan de voorligger betaalt. Deze praktijk is m.i. niet zonder gewicht, hoezeer ook geldt dat deze regeling, in de bewoordingen van de daarbij behorende richtlijnen, niet "treden in een civielrechtelijke beoordeling van het geschil".

3.9. In de onder 3.8.1 weergegeven lezing missen de onderdelen 2 en 3 feitelijke grondslag in zoverre zij ervan uitgaan dat het hof een hoofdregel heeft geformuleerd. Het college heeft zijn oordeel gegrond op een bewijsvermoeden en toepassing van de door art. 177 Rv geboden mogelijkheid om van de hoofdregel af te wijken. Daarom faalt ook onderdeel 6; immers heeft het hof klaarblijkelijk in het bijzonder de met "tenzij" ingeluide regel van art. 177 Rv toegepast. Omdat zijn oordeel inderdaad niet erg helder is, kom ik later op onderdeel 6 terug.

3.10. *Onderdeel 1* is eenzelfde lot beschoren. Klaarblijkelijk is het hof uitgegaan van de door het onderdeel vertolkte hoofdregel maar heeft het aanleiding gezien om voor het onderhavige geval daarvan af te wijken.

3.11. Alvorens nader op de resterende klachten in te gaan, is het wellicht goed om aandacht te besteden aan één specifiek aspect dat door onderdeel 4 wordt aangeroerd: in casu heeft betrokkene A niet in strijd met art. 19 RVV gehandeld, aldus dit onderdeel.

3.12. Stad Rotterdam kan worden toegegeven dat de regel van art. 19 RVV niet zonder meer en altijd tot gevolg heeft dat een bestuurder die achterop een ander voertuig botst kan worden verweten dat hij te weinig afstand heeft bewaard. Met name is van belang of betrokkene redelijkerwijs rekening heeft moeten houden met het obstakel (in casu: het plotseling tot stilstand komen van zijn voorligger)

3.13. Ook de vraag of het plotseling remmen of stoppen van de voorligger in de gegeven omstandigheden gerechtvaardigd was, speelt als gezegd een rol.

Het voor kleinere dieren (zoals eendjes) stoppen behoeft niet zonder meer mee te brengen dat degene die daarvoor stopt aansprakelijk wordt voor de dientengevolge plaatsgrijpende botsingen. Voorzover onderdeel 4 een andere opvatting beoogt te verdedigen faalt het.

3.14. Bij deze stand van zaken komt het aan op de juistheid van het onder 3.8.1 en 3.8.2 vermelde oordeel van het hof, dat met name door onderdeel 4 wordt bestreden.

3.15. Hierboven gaf ik reeds aan dat 's hofs oordeel m.i. als volgt moet worden begrepen: omdat betrokkene A zijn auto niet tijdig tot stilstand heeft gebracht, moet bij wege van vermoeden worden aangenomen dat hij te weinig afstand heeft bewaard ten opzichte van zijn voorganger. Daarom rust de bewijslast op zijn WAM-verzekeraar. Anders gezegd: de hoofdregel dat het bewijs op de eisende partij rust wordt, in 's hofs visie, mede op grond van de redelijkheid en billijkheid doorbroken door het gedrag van betrokkene A.

3.16. Voor 's hofs benadering is in de jurisprudentie voldoende steun te putten.

Ik gaf dat hierboven reeds aan. Daar komt bij dat toepassing van de slotregel van art. 177 Rv zich niet goed leent voor toetsing in cassatie, verweven als zij is met een waardering van feitelijke aard. Uit de parlementaire geschiedenis kan worden opgemaakt dat omkering van de bewijslast op deze grond niet uitvoerig behoeft te worden gemotiveerd omdat zulks nu eenmaal moeilijk anders kan dan door verwijzing naar de omstandigheden van het geval. Ook onderdeel 5 stuit hierop af.

3.17. Ik kom dan terug op de klacht over het feitelijk vermoeden (onderdeel 6) voorzover niet reeds besproken. Toegegeven: de opvatting die Stad Rotterdam ingang wil doen vinden is zeker verdedigbaar. Zij sluit in zekere zin ook aan bij het arrest Centraal Ziekenfonds/X.

Ik zou evenwel menen dat de door het onderdeel opgeworpen vraag zozeer is verweven met een waardering van de feiten dat 's hofs oordeel de toets der kritiek kan doorstaan. Onbegrijpelijk is het oordeel immers niet. Wél is het uitermate sober onderbouwd. Niet zonder aarzeling zou ik 's hofs motivering als nét niet ontoereikend willen aanmerken. Daar komt bij dat het hof, zoals hiervoor aangegeven, zijn oordeel niet uitsluitend op een bewijsvermoeden heeft gegrond.

3.18. *Onderdeel 7* veronderstelt dat het hof bij zijn beslissing over de bewijslastverdeling betekenis heeft toegekend aan de omstandigheid dat Stad Rotterdam een algemeen bewijsaanbod heeft gedaan, terwijl Stad Rotterdam dit aanbod slechts heeft gedaan onder protest van gehoudenheid daartoe.

3.19. Het hof heeft met de door het onderdeel bestreden overweging kennelijk willen aangeven dat Stad Rotterdam er, met het oog op haar bewijsaanbod, recht op heeft om tot bewijslevering te worden toegelaten. Het hof brengt aldus niet tot uitdrukking dat het het bewijsaanbod heeft meegewogen bij zijn oordeel over de vraag wie de bewijsopdracht zou moeten krijgen. *Onderdeel 7* mist derhalve feitelijke grondslag.

4. *Slotopmerking*

4.1. Dat Stad Rotterdam ontevreden is met het in cassatie bestreden arrest van het Hof 's-Gravenhage kan ik goed begrijpen. Inderdaad is dit zo sober gemotiveerd dat zijn gedachtegang in feite moeilijk controleerbaar is voor partijen en voor de cassatierechte.

4.2. Dat ik toch concludeer tot verwerping houdt ermee verband dat:

- a) het m.i. niet erg zinvol en gezien de bijzonderheden van iedere zaak wellicht zelfs onmogelijk is om voor kop/staartbotsingen hard en fast rules te formuleren;
- b) het resultaat waartoe het hof in casu is geraakt in overeenstemming is met de meer gangbare opvattingen, vooral ook in de lagere rechtspraak; ik neem aan dat "de praktijk" zich veelal door deze jurisprudentie laat leiden. De onder 3.8.3 vermelde Overeenkomst wijst in die richting. Voor het "overrulen" van deze praktijk bestaat m.i. slechts een reden wanneer bedoelde praktijk duidelijk onjuist is. Die situatie doet zich niet voor;
- c) het niet erg nuttig lijkt om cassatieberoepen over de bewijslastverdeling in concrete aanrijdingssituaties aan te moedigen. Immers is deze nauw verweven met (een waardering van) de feiten. Voor vernietiging is in dit soort zaken m.i. eerst plaats wanneer voor 's hofs oordeel niets (of wellicht erg weinig) valt te zeggen. Die situatie doet zich niet voor; zeker niet nu betrokkene A zelf meent onvoldoende afstand te hebben gehouden (zie hierboven onder 2.2.2). Ik heb daarop bij de bespreking van het middel niet gewezen omdat niets erop wijst dat het hof daarop acht heeft geslagen, laat staan dat er aanwijzingen zijn dat zijn oordeel aldus moet worden verstaan.

Conclusie: Deze conclusie strekt tot verwerping van het beroep.